

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ
ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ТЕХНОЛОГІЙ ТА ПРАВА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан юридичного факультету

д.ю.н. доцент  К.Р.Добкіна

«30» серпня 2022р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«СІМЕЙНЕ ПРАВО»

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

галузь знань 08 «Право»
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 081 «Право»
(шифр і назва спеціальності)

2022-2023 навчальний рік

Робоча програма з дисципліни «СІМЕЙНЕ ПРАВО» для ступеня вищої освіти «бакалавр»

за спеціальністю 081 «Право». Київ: ДУІТ, 2022.

Розробник: В.В. МУСІЄНКО. – к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного та кримінального права.



Робоча програма затверджена на засіданні кафедри ЦИВІЛЬНОГО ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА.

Протокол від «30» серпня 2022 року № 1

Завідувач кафедри цивільного та кримінального права
к.ю.н., доцент

«30» 08 2022 року


(підпис)

А.В. Мусієнко

ЗМІСТ

Опис навчальної дисципліни	2
Мета і завдання навчальної дисципліни	3
Програму навчальної дисципліни	4
Структура та тематичний план навчальної дисципліни	7
Теми семінарських занять	9
Теми самостійної роботи	10
Методи навчання	11
Методи контролю	12
Розподіл балів, які отримують студенти	13
Методичне забезпечення	15
Рекомендована література	16
Інформаційне забезпечення	22

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальний курс «Сімейне право України» розроблений відповідно до навчальної програми з курсу сімейного права для студентів юридичного факультету Державного університету інфраструктури та технологій Інституту управління, технологій і права

Дисципліна: «Сімейне право»

Сімейне право складає окрему галузь права і курс «Сімейне право» має своїм завданням формувати у студентів глибокі теоретичні і практичні знання щодо використання їх у своїй професійній діяльності.

Вивчення курсу повинно сприяти вихованню у студентів поважного ставлення до цієї сфери законодавства як важливого регулятора суспільних відносин.

Збагачення студентів теоретичними знаннями передбачає засвоєння ними різних концепцій, поглядів, дискусійних положень, які є в науці сімейного права, розвиток вміння критично обмірковувати проблемні питання, щоб мати по них свою аргументовану думку, а також розвиток правового мислення, що допоможе правильно орієнтуватися в матеріалі. В зв'язку з цим, метою курсу також є детальне вивчення студентами конспектів лекцій та чинного законодавства, постанов Пленуму Верховного Суду України, підручників, навчальних посібників, а й необхідність вивчення додаткових джерел, що буде сприяти правильному аналізуванню та тлумаченню правових положень чинного законодавства, застосуванню їх щодо конкретних обставин, засвоєнню основних проблем науки Сімейного права України, знанню сучасних тенденцій в Сімейному праві України.

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, Рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 08 Право	Вибіркова	
Модулів – 2	Спеціальність 081 Право	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин - 90		3-й	3-й
		Семестр	
		5-й	5-й
		Лекції	
		18 год.	10 год.
		Практичні	
		14 год.	2 год.
		Самостійна робота	
		58 год.	78 год.
		Вид контролю: залік	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,1 самостійної роботи студента – 3,9	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)		

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Предметом вивчення навчальної дисципліни є сімейне право України та міжнародне сімейне право, як галузі права, 1) особисті немайнові та майнові відносини між подружжям, між батьками та дітьми, усиновлювачами і усиновленими, між матір'ю та батьком дитини щодо її виховання, розвитку та утримання; 2) відносини між бабою, дідом, прабабою, прадідом та внуками, правнуками, рідними братами і сестрами, мачухою, вітчимом та падчеркою, пасинком; 3) немайнові та (або) майнові відносини між іншими членами сім'ї, визначеними у Сімейному Кодексі України.

Міждисциплінарні зв'язки: цивільне право, міжнародне приватне право, житлове право, спадкове право, банківське право.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Загальні засади та особливості формування Сімейного права в Україні і в світі. Майнові та особисті немайнові правовідносини подружжя.

2. Припинення шлюбу. Правовідносини батьків і дітей.

2.1. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “ Проблеми регулювання сімейно-шлюбних відносин в Україні та світі ” є глибоке і послідовне вивчення студентами змісту сімейного та міжнародного сімейного права, як комплексних галузей права, засвоєння принципів, методів та функцій правового регулювання сімейно-шлюбних відносин.

Студенти вивчають основні поняття і категорії сімейного та міжнародного сімейного права, усвідомлюють особливість сімейного законодавства, науки сімейного права, основних інститутів сімейного права України.

2.2.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Сімейне право” є детальне ознайомлення студентів із специфічною роллю і завданнями сім'ї та шлюбу, сімейного права, як галузі права, викладання на лекціях основних понятійних категорій, загальних положень інститутів сімейного права, рекомендацій студентам щодо самостійного вивчення питань тематичного плану курсу, ознайомлення з літературними і нормативно-правовими джерелами, формування у студентів навичок застосування на практиці положень нормативно-правових актів, що діють в сфері сімейно-шлюбних відносин.

2.2.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

суть та значення сімейного права, засвоїти зазначені у програмі, рекомендовані викладачем нормативні акти, які регулюють сімейно-шлюбні правовідносини, галузеву юридичну літературу, форми, методи правового регулювання сімейних правовідносин, зміст основних категорій та інститутів сімейного права;

вміти :

- тлумачити діюче сімейне законодавство;
- вірно застосовувати норми сімейного законодавства;
- складати договори, що виникають в сфері сімейно-шлюбних відносин;

- складати претензії, заяви і позовні заяви, що виникають в сфері сімейно-шлюбних відносин.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1

Тема 1. Етапи формування інституту шлюбу з доісторичного періоду до сьогодення

1. Форми сім'ї та шлюбу в доісторичний період
2. Розвиток сімейного законодавства в Радянському Союзі.
3. Перші декрети Радянської влади з питань сім'ї та шлюбу, перший сімейний кодекс РРФСР, їх значення
4. Розвиток сімейного законодавства в Українській державі
5. Перші нормативно-правові акти про шлюб та сім'ю в Україні
6. Розвиток кодифікованого сімейного законодавства в Україні

Тема 2. Поняття, предмет, принципи, система сімейного права. Державна сімейна політика України

1. Поняття сімейного права як правової науки, навчальної дисципліни та галузі права і його особливості.
2. Предмет сімейного права України.
3. Принципи сімейного права України та їх значення.
4. Принципи і напрями державної сімейної політики України.

Тема 3. Сімейні правовідносини

1. Сімейні правовідносини: поняття, види, суб'єкти, об'єкти.
2. Підстави виникнення сімейних правовідносин.
3. Сім'я в соціологічному і юридичному значенні (порівняльна характеристика).
4. Родинність і свояцтво в сімейному праві України.
5. Суб'єктивні сімейні права і обов'язки та їх виконання.
6. Строки позовної давності в сімейному праві України.

Тема 4. Шлюб. Умови та порядок укладення шлюбу.

1. Поняття, ознаки та умови укладення шлюбу.
2. Порядок реєстрації шлюбу.
3. Підстави та порядок визнання шлюбу недійсним.
4. Правові наслідки визнання шлюбу недійсним.
5. Поняття, підстави та порядок припинення шлюбу.

6. Розірвання шлюбу в державному органі реєстрації актів цивільного та в суді.

Тема 5. Майнові та особисті немайнові правовідносини подружжя. Шлюбний договір.

1. Поняття та види особистих немайнових прав та обов'язків подружжя.
2. Зміст права на материнство і батьківство та його захист.
3. Зміст права чоловіка та дружини на особисту свободу.
4. Право чоловіка та дружини на ім'я і прізвище у шлюбі.

Змістовий модуль 2

Тема 6. Припинення шлюбу.

1. Поняття шлюбу за сімейним правом України та його ознаки.
2. Умови укладення шлюбу.
3. Надання права на шлюб.
4. Перешкоди до укладення шлюбу.
5. Порядок укладення та державна реєстрація шлюбу.
6. Порядок і правові наслідки укладення шлюбного договору.
7. Поняття недійсності шлюбу.
8. Обставини, що спричиняють недійсність шлюбу.
9. Підстави визнання шлюбу недійсним судом.
10. Поняття фіктивного шлюбу.
11. Обставини, які можуть спричинити визнання шлюбу недійсним.
12. Юридичні наслідки недійсності шлюбу.

Тема 7. Правовідносини батьків і дітей.

1. Підстави виникнення батьківських прав та обов'язків.
2. Оспорювання батьківства (материнства).
3. Поняття та види особистих немайнових прав та обов'язків батьків.
4. Підстави та наслідки позбавлення батьків батьківських прав, відібрання дитини без позбавлення батьківських прав.

Тема 8. Майнові та особисті немайнові правовідносини батьків та дітей

1. Особисті немайнові правовідносини батьків та дітей
2. Правовідносини батьків та дітей з приводу майна
3. Правовідносини батьків та дітей щодо утримання. Обов'язок батьків утримувати дитину
4. Стягнення аліментів за минулий час і заборгованості за аліментами
5. Обов'язок батьків утримувати повнолітніх дочку, сина та його виконання
6. Припинення обов'язку батьків утримувати дитину
7. Обов'язок повнолітніх дочки, сина утримувати батьків та його виконання

Тема 9. Опіка, піклування, патронат над дітьми та прийомна сім'я

1. Поняття і значення опіки та піклування над дітьми
2. Встановлення опіки та піклування над дітьми
3. Права дитини, над якою встановлено опіку або піклування
4. Права та обов'язки опікунів та піклувальників
5. Припинення опіки та піклування над дітьми
6. Звільнення опікунів та піклувальників дитини від їх обов'язків
7. Поняття патронату над дітьми та його відмінність від інших форм влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування
8. Підстави виникнення та припинення патронату над дітьми. Договір про патронат
9. Припинення патронату над дітьми
10. Прийомна сім'я

Тема 10. Усиновлення та дитячий будинок сімейного типу

1. Поняття та сутність усиновлення
2. Умови, порядок та правові наслідки усиновлення
3. Визнання усиновлення недійсним
4. Скасування усиновлення
5. Позбавлення усиновлювача батьківських прав
6. Дитячий будинок сімейного типу

Тема 11. Колізійні норми сімейного права

1. Сімейні правовідносини з іноземним елементом
2. Колізійні питання укладення шлюбу
3. Колізійні проблеми шлюбу з іноземним елементом
4. Правове регулювання припинення шлюбу з іноземним елементом
5. Колізійні проблеми визначення походження дитини
6. Колізійні питання усиновлення
7. Колізійні питання опіки і піклування.

5. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва теми	Кількість годин							
	денна форма навчання				заочна форма навчання			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		Л	С	С.Р.		Л	С	С.Р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Змістовний модуль № 1 <i>Загальні положення та правовідносини подружжя</i>								
Тема 1. Етапи формування інституту шлюбу з доісторичного періоду до сьогодення	9	2		6	10		-	9
Тема 2. Поняття, предмет, принципи, система сімейного права. Державна сімейна політика України та в світі	11	2	2	8	10	2	-	9
Тема 3. Зміст сімейних правовідносин	10	2	2	6	9		-	8
Тема 4. Шлюб у сімейному праві України та в світі. Процедура та особливості укладення шлюбу в різних країнах світу	10	2	2	6	10	2	-	9
Тема 5. Майнові правовідносини подружжя. Шлюбний договір Тема 6. Особисті немайнові правовідносини подружжя	10	2	2	6	13	2	2	9
	50	10	8	32	52	6	2	44
Змістовний модуль № 2 <i>Припинення шлюбу. Правовідносини батьків і дітей</i>								

Тема 7. Припинення шлюбу Тема 8. Правовідносини батьків і дітей. Встановлення походження дітей. Оспорювання батьківства (материнства)	12	2	2	8	12	2	-	10
Тема 9. Опіка, піклування, патронат над дітьми та прийомна сім'я	10	2	2	6	8	2	-	8
Тема 10. Усиновлення та дитячий будинок сімейного типу	9	2	2	6	10		-	8
Тема 11. Колізійні норми сімейного права	9	2		6	8		-	8
	40	8		26	38	4	0	34
Усього годин	90	18	14	58	90	10	2	78

6. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Змістовний модуль № 1 <i>Загальні положення та правовідносини подружжя</i>			
1	Тема 1. Етапи формування інституту шлюбу з доісторичного періоду до сьогодення Тема 2. Поняття, предмет, принципи, система сімейного права. Державна сімейна політика України та в світі	2	-
2	Тема 3. Зміст сімейних правовідносин	2	-
3	Тема 4. Шлюб у сімейному праві України та в світі. Процедура та особливості укладення шлюбу в різних країнах світу	2	-
4	Тема 5. Майнові правовідносини подружжя. Шлюбний договір Тема 6. Особисті немайнові правовідносини подружжя	2	-
Змістовний модуль № 2 <i>Припинення шлюбу. Правовідносини батьків і дітей</i>			
5	Тема 7. Припинення шлюбу Тема 8. Правовідносини батьків і дітей. Встановлення походження дітей. Оспорювання батьківства (материнства))	2	2
6	Тема 9. Опіка, піклування, патронат над дітьми та прийомна сім'я	2	-
7	Тема 10. Усиновлення та дитячий будинок сімейного типу Тема 11. Колізійні норми сімейного права	2	-
Усього годин		14	2

ТЕМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Змістовний модуль № 1 <i>Загальні положення та правовідносини подружжя</i>			
1	Тема 1. Етапи формування інституту шлюбу з доісторичного періоду до сьогодення	4	7
2	Тема 2. Поняття, предмет, принципи, система сімейного права. Державна сімейна політика України та в світі	4	7
3	Тема 3. Зміст сімейних правовідносин	5	7
4	Тема 4. Шлюб у сімейному праві України та в світі. Процедура та особливості укладення шлюбу в різних країнах світу	5	7
5	Тема 5. Майнові правовідносини подружжя. Шлюбний договір	5	7
6	Тема 6. Особисті немайнові правовідносини подружжя	4	7
Змістовний модуль № 2 <i>Припинення шлюбу. Правовідносини батьків і дітей</i>			
7	Тема 7. Припинення шлюбу	4	7
8	Тема 8. Правовідносини батьків і дітей. Встановлення походження дітей. Оспорювання батьківства (материнства))	5	7
9	Тема 9. Опіка, піклування, патронат над дітьми та прийомна сім'я	5	7
10	Тема 10. Усиновлення та дитячий будинок сімейного типу	5	7
11	Тема 11. Колізійні норми сімейного права	5	8

	Усього годин	58	78

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

В аспекті передачі і сприйняття навчальної інформації:

- словесні (лекція, консультація, пояснення, бесіда);
- наочні (демонстрація);
- практичні (семінарське заняття, задачі, тести, реферати).

В аспекті керування навчанням:

- навчальна робота під керівництвом викладача;
- самостійна робота.

Методи активізації та мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

- роз'яснення мети навчального предмета;
- вимога до вивчення предмета.

Методи контролю та самоконтролю:

- усний контроль;
- письмовий контроль;
- самоконтроль.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Контроль знань покликаний організувати студента до систематичного опрацювання пройденого матеріалу.

Поточний контроль знань здійснюється шляхом:

- вибіркового усного опитування студентів в аудиторії по питаннях теми, в т.ч. заданих для самостійного вивчення;
- дискусійного обговорення питань, що становлять зміст теми;
- обговорення проблемних питань;
- виконання письмових самостійних робіт, міні контролів;
- активної участі студента в розгляді питань в аудиторії (внесення уточнень, доповнень, зауважень до відповідей тощо).

Проміжний результат оцінювання знань студентів з навчальної дисципліни вираховується за результатами поточного модульного контролю.

Семестровий контроль відбувається у вигляді заліку.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Навчальна дисципліна «Сімейне право» викладається за кредитно-модульною системою організації навчального процесу.

Така організація навчання спрямована на удосконалення контролю якості знань студентів, сприяння формуванню системних знань, забезпечення безперервної самостійної роботи студента впродовж семестру, підвищення об'єктивності оцінювання знань та адаптації до вимог, визначених Європейською системою залікових кредитів (ECTS).

Поточний контроль знань студентів здійснюється у таких формах: опитування на лекціях та семінарських заняттях, контрольні роботи, доповіді на семінарах, реферати, індивідуальні завдання та ін. *Види та форми поточного контролю знань студентів обираються викладачем.* При поточному контролі оцінці підлягають: систематичність роботи на лекціях, семінарських заняттях та консультаціях; рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах; активність при обговоренні питань, експрес-контролю у формі тестів (при плануванні на кафедрі) або іншій формі контролю тощо.

Студентам, які брали участь у науково-дослідній роботі – роботі конференцій, студентських наукових гуртків та проблемних груп, підготовці публікацій, а також були учасниками олімпіад, конкурсів тощо можуть присуджуватись додаткові бали у кількості, визначеній викладачем.

Підсумковий контроль знань студентів із дисципліни виконується у формі **диференційованого заліку** (іспиту). Форма проведення диференційованого заліку (усний, письмовий, змішаний) визначається екзаменатором з урахуванням вимог нормативних документів.

Рейтингова система оцінювання результатів навчання

Розподіл балів для проведення заліку

Залік

Поточне тестування та самостійна робота											Сума
Модуль 1						Модуль 2					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	100

10	10	10	10	10	5	10	10	10	10	5	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

«Відмінно» - A (90-100 балів) – виставляється студенту, який глибоко та міцно засвоїв матеріал, відмінно справляється з задачами та питаннями, показує знайомство з фаховою літературою, володіє різносторонніми навичками та прийомами виконання практичних завдань, вміє добре орієнтуватись у виробничих ситуаціях.

«Добре» - BC (74-89 балів) – виставляється студенту, який твердо знає програмний матеріал, правильно застосовує теоретичні знання при рішенні практичних завдань, володіє необхідними навичками та прийомами їх виконання.

«Задовільно» - DE (64-73 балів) – виставляється студенту, який має знання тільки основного матеріалу, але не засвоїв його деталей, допускає неточності, неправильне тлумачення окремих елементів завдання та відчуває труднощі при виконанні практичних завдань.

«Незадовільно» - FX (35-59 балів) - виставляється студенту, який дає необґрунтовані відповіді на запитання, допускає суттєві помилки у використанні

понятійного апарату. Не простежується логічність та послідовність думки. Формулювання хаотичні та не усвідомлені.

«Незадовільно» - F (1-34 балів) - виставляється студенту, який не засвоїв зміст дисципліни, вміння та навички не набуті.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Навчальна програма з дисципліни «*Сімейне право*»
2. Робоча навчальна програма з дисципліни «*Сімейне право*» для бакалаврів;
3. Плани семінарських занять;
4. Конспект лекцій з дисципліни;
5. Контрольні завдання до семінарських занять;
6. Питання до заліку;
7. Завдання для виконання контрольних робіт для заочної форми навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (витяги).
2. Сімейний кодекс України 2002 р.
3. Цивільний кодекс України 2003 р.
4. Енгельс Ф. Происхождение семьи, частной собственности и государства. — М., 1989.
5. Сімейне право України / за ред. В. С. Гопанчука. — К., 2002. — С. 5—16.
6. Коротова Л. Вихров О. Сімейне право України (історичний огляд) // Право України. — 1994. — № 11—12. — С. 47—49.
7. Пігач Я. Сімейно-шлюбне законодавство на Україні після революції // Радянське право. — 1990. — № 7. — С. 77—79.
8. Пчелинцева Л. М. Практикум по семейному праву. Изд. 2-е, перер. и доп. — М., 1999.
9. Шереткова Н. С. Практикум по советскому семейному праву. — Калинин, 1989.
10. Антокольская М. В. Семейное право. — М., 2002. — С. 36—80.
11. Науково-практичний коментар до Сімейного кодексу України / За ред. Ю. С. Червоного. — К., 2003. — С. 5—49.
12. Матвеев Г. К. История семейно-брачного законодательства Украинской ССР. — К., 1960.
13. Конвенция о правовой помощи и правовых отношениях по гражданским семейным и уголовным делам от 22 января 1993 года.
14. Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21 листопада 1992 р.
15. Концепція державної сімейної політики, схвалена Постановою ВРУ від 17 вересня 1999 р.
16. Корнякова Т. Інтереси держави — це і права дітей, права кожного з громадян...// Вісник прокуратури. — 2003. — № 2. — С. 14—17.
17. Індиченко С.П. Гопанчук В.С., Дзера О.В., Савченко Л.А. Сімейне право України. — К.: Вентурі. — 1997. — 272 с.
18. Науково-практичний коментра до Сімейного кодексу України //за ред. Є.О.Харитонова. — Харків. — ТОВ «Одісей». — 2006. — 552 с.
19. Нечаева А.М. Брак, семья, закон. — М.: Наука. — 1984. — 145 с.
20. Нечаева А.М. Воспитание чувства ответственности перед семьей //Сов. государство и право. — 1979. - № 3. — 39-45 с.
21. Нечаева А.М. Семья и закон. Правовое регулирование неимущественных брачно-семейных отношений. — М.: Юрид.лит. 1980 — 127 с.
22. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України. Науково-практичний коментар. 3-тє вид. перероб. і доповн. — К.: Правова єдність. — 2009. — 432 с.
23. Сімейне право України: Нотаріат. Адвокатура. Суд //Науково-практичний посібник у 2 кн. За заг.ред С.Я.Фурси. — К.: Видавець Фурса С.Я. — 2005. — Кн. 1. — 896 с.

24. Сімейне право України (у схемах): навч. посіб. – К.: Атіка – 2003. – 160 с.
25. Сімейне право України: Підручник за заг. ред. В.І.Борисової та І.В.Жилінкової. – К.: Юрінком Інтер. – 2004. – 264 с.
26. Шевченко Я.М. Вдосконалення законодавства про сім'ю. – К.: - 1986. – 168 с.
27. Шевченко Я.М. Основи сімейного законодавства. – К.: вища школа.
28. Цивільно-процесуальний кодекс України. – К.: Вид.ПАЛИВОДА. – 2005. – 156 с.
29. Про внесення змін до Правил реєстрації актів цивільного стану в Україні. Наказ Міністерства юстиції України № 1154/5 від 22.11.2007 р. //Офіційний вісник України. – 2007. - № 90. – Ст.3320.
30. Про затвердження Положення про порядок зміни, доповнення, поновлення та анулювання актів запису цивільного стану. Наказ Міністерства юстиції України № 86/5 від 26.09.2002 р. //Офіційний вісник України. – 2002. - № 40. – Ст.1884.
31. Белякова А.М., Ворожейкин Е.М. Советское семейное право. Учебник. – М.: Юрид.лит. – 1974. – 304 с.
32. Бошко В. Очерки советского семейного права. Госполитиздат УССР. –К.: 1952. – 372 с.
33. Ворожейкин Е.М. Брак и семья в СССР. – М.: Знание. – 1974. – 64 с.
34. Ворожейкин Е.М. Молодым супругам о браке и семье, правах и обязанностях. – М.: Юрид.лит. – 112 с.
35. Ворожейкин Е.М. Правовые основы брака и семьи. – М.: – Юрид.лит. – 1969. – 158 с.
36. Ворожейкин Е.М. Семейные правоотношения в СССР. – М.: Юрид.лит. – 1972. – 336 с.
37. Жилінкова І. В. Правове регулювання розірвання шлюбу за новим Сімейним кодексом України //Проблеми аконності. – 2003. – 15-19 с.
38. Жилінкова І. Законодавчі варіації з теми недійсних шлюбів //Нотаріат для вас. – 2009. - № 3. – с.53-59.
39. Иванов М.А., Каллистратова Р.Ф. Семья. Общество. Закон. – М.: Юрид.лит. – 1980. – 336 с.
40. Індиченко С.П. Гопанчук В.С., Дзера О.В., Савченко Л.А. Сімейне право України. – К.: Вентурі. – 1997. – 272 с.
41. Ієвіня О. Регулювання укладення шлюбу у міжнародному приватному праві //Нотаріат для вас. – 2009. - № 12. – с.29-37.
42. Ієвіня О. Деякі аспекти припинення шлюбу за законодавством України //Нотаріат для вас. – 2010. - № 3. – с.64-70.
43. Кицула О. Розпорядження майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя //Нотаріат для вас. - № 11. – 2007. – 52-59 с.
44. Королев Ю.А. Брак и развод: современные тенденции. – М.: Юрид.лит. – 1978. – 240 с.
45. Королев Ю.А. Семья, государство, общество. – М.: Юрид.лит. – 1971. – 192 с.

46. Маслов В.Ф., Подопригора З.А., Пушкин А.А. Действующее законодательство о браке и семье. – Харьков. – Вища школа. – 1974. – 200 с.
47. Маслов В.Ф., Пушкин А.А. Советское семейное право. – К.: - Вища школа. – 1981. – 224 с.
48. Мы остаемся вместе. Дискуссия о причинах разводов //под ред. д.ю.н. Е.М.Ворожейкина. – М.: Изд-во Прогресс. – 1977. – 192 с.
49. Ершова Н.М. Вопросы семьи в гражданском праве. – М.: Юрид.лит. – 1977. – 176 с.
50. Кудрявцев О.Н. Правоотношения между родителями и детьми. Учеб.пособ. – Харьков. – 1975. – 56 с.
51. Лелеков В.А., Кошелева Е.В. Влияние семьи на преступность несовершеннолетних //Социс. – 2006. - № 1. – с.103-113.
52. Антошкіна В. Договірне регулювання майових відносин подружжя //Право України. – 2005. - № 3. – 94-95 с.
53. Антошкіна В. Договір про поділ майна подружжя, що є об'єктом права спільної сумісної власності //Право України. – 2005. - № 8. – 75-77 с
54. Антошкіна В. Договірне регулювання відносин з надання утримання між подружжям (колишнім подружжям) //Право України. – 2004. - № 11. – 79-80 с.
55. Белякова А.М., Ворожейкин Е.М. Советское семейное право. Учебник. – М.: Юрид.лит. – 1974. – 304 с.
56. Рябоконт Є. Поняття та особливості правового регулювання права спільної сумісної власності подружжя //Нотаріат для вас. – 2010. - № 3. – с. 71-77.
57. Рябоконт Є. Інститут права спільної сумісної власності за цивільним законодавством України: поняття та особливості правового регулювання //Нотаріат для вас. – 2010. - № 1-2. – с.40-49.
58. Азарова Е.Г, Королев Ю.А., Кулагина Е.В. и др. Право и защита семьи государством. – М.: Наука. – 1987. – 184 с.
59. Консульський статут України, затверджений Указом Президента України від 18 січня 1996 року № 63/96.
60. Правила реєстрації актів цивільного стану в Україні, затвержені наказом Міністерства юстиції України від 18 жовтня 2000 р. № 52/5 (зі змінами від 9 вересня 2002 р.).
61. Порядок укладання шлюбного контракту, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 16 червня 1993 р. № 457.
62. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про застосування судами деяких норм Кодексу про шлюб та сім'ю України» від 12 червня 1998 р. № 16.
63. Лукеча М. Під весільний вінець. — К.: Просвіта, 1995.
64. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів. Постанова Пленуму Верховного Суду Україн від 15 травня 2006 р. № 3 //Вісник Верховного Суду України. – 2006. - № 7. – с.16-20.
65. Про затвердження умов та порядку штучного запліднення ембріона (ембріонів) та методів їх проведення. – Наказ Міністретсва охорони

- здоров'я України від 4 лютого 1997 р. //Офіційний вісник України. – 1997. - № 10. - № 10. – Ст.181.
66. Про перелік видів доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів на одного із подружжя, дітей, батьків, інших осіб. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 лютого 1993 року (зі змінами, внесеними постановами КМУ 01.08.2006 р.) //Офіційний вісник України. – 2002. - № 27. – Ст.1254.
67. Про порядок призначення та виплати тимчасової державної допомоги дітям, місце проживання батьків яких невідоме, або вони ухиляються від сплати аліментів, або не мають можливості утримувати дитину. Постанова Кабінету Міністрів України від 22 лютого 2006 р. № 189 //Офіційний вісник України. – 2006. - № 8. – Ст.446.
68. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав //Вісник Верховного Суду України. – 2007. - № 5. – с.7.
69. Практика розгляду судами справ, пов'язаних із позбавленням батьківських прав, поновленням батьківських прав, усиновленням, установленням опіки та піклування над дітьми //Нотаріат для вас. – 2010. - № 1-2. – с.66-76.
70. Горохов И., Шахматов В. Установление отцовства судом при жизни отца //Сов.юстиция. – 1979. - № 14. – с.12-13.
71. Гороховский А. Шаги из бездны //Факты. - 26 мая 1998. - с.8
72. Грачев А., Гришин И. Исследование доказательств по делам об установлении отцовства //Сов.юстиция. – 1974. – № 22. – с.8-9.
73. Ершова Н. Алиментные обязательства родителей //Сов.юстиция. – 1970. - № 18. - с.8-10.
74. Ершова Н. Алиментные отношения родственников и других лиц //Сов.юстиция. – 1971. - № 4. – с.18.
75. Ершова Н. Имущественные отношения в семье //Сов.государство и право. – 1974. - № 5. – с.46-52.
76. Ершова Н. Лишение родительских прав //Соц.законность. – 1971. - № 4. – с.46-47.
77. Жилінкова І. Проблеми захисту прав дітей при відчуженні майна, щодо якого вони мають право власності або право користування //Нотаріат для вас. - 2006. - № 12. – с.22-24.
78. Журавльов Д. Журавльова З. Сурогатне материнство має право на захист нотаріусом //Нотаріат для вас. – 2008. - № 9. – с.81-82. Иванова С.А. Судебные споры о праве на воспитание детей. – М.: Юрид.лит. – 1974. – 168 с.
79. Ивашина Е. Представительство адвоката по делам об установлении отцовства //Сов.юстиция. – 1979. - № 2. – 19-20 с.
80. Индыченко С.П. Личные права и обязанности родителей и детей. Автореф.дис.канд.юрид.наук. – К.: 1973. – 24 с.
81. Индыченко С.П., Гопанчук В.С. Брачно-семейное право в вопросах и ответах. – К.: Политиздат Украины. – 1990. – 192 с

82. Казанцева А.Е. Обязанности и права родителей (заменяющих их лиц) по воспитанию детей и ответственность за их нарушение. – Томск. – Изд-во Томского ун-та. – 1987. – 144 с. Кидалова А. Обов'язки та права батьків щодо виховання та розвитку дитини: окремі проблеми //Право України. – 2004. - № 3. – с.88-91.
83. Косова О. Соглашение об уплате алиментов: вопросы содержания и применения //Рос.юстиция. – 2004. - №2. – с.36-38.
84. Косова О. Установление факта происхождения ребенка в особом производстве //Рос.юстиция. – 1998. - № 1. – с.41-42.
85. Кошкин В.М. Понятие отцовства по советскому праву //Проблемы процессуального права. Сб.науч.трудов. – Вып. 15. – Свердловск. – 1971. – с.119-124.
86. Красицька Л. Визнання батьківства за рішенням суду //Юридична Україна. – 2008. - № 6. – с.42-48.
87. *Липець Л. В.* Особливості реалізації іноземними громадянами сімейних прав в Україні / Л. В. Липець // Проблеми реформування правовідносин у сучасних умовах очима молодих дослідників : тези Міжнар. наук.-практ. конф. студентів та аспірантів – К. : КНУ імені Тараса Шевченка, 2005. – С. 21-28.
88. *Липець Л. В.* Деякі аспекти сімейних правовідносин в міжнародному приватному праві / Л. В. Липець // Современные проблемы и пути их решения в науке, транспорте, производстве и образовании : тезисы науч.-практ. конф. — Одесса, 2005. — С. 34-37.
89. *Липець Л. В.* Історія розвитку інституту шлюбного контракту в Україні і в світі / Л. В. Липець // Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні : тези IV Всеукр. наук.-практ. конф. — Острог : Нац. ун-т “Острозька Академія”, правничий ф-т, 2005. — С. 34-35.
90. *Липець Л. В.* Особенности регистрации брака гражданами Российской Федерации на территории Украины / Л. В. Липець // Современное законодательство: теория и практика (к 100-летию Государственной Думы России) : тезисы Междунар. наук.-практ. конф. — Москва : РАЮН, 2005. — С. 417-419.
91. *Липець Л. В.* Правове регулювання аліментних зобов'язань подружжя в зарубіжних країнах / Л. В. Липець // Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. — 2006. — Вип. 31. — С. 453-457.
92. *Липець Л. В.* Чи потрібно визнати в Україні церкву, як альтернативу органів РАЦСу для укладення шлюбів? / Л. В. Липець // Юриспруденція: теорія і практика. – 2006. — № 3 (17). – С. 22-26.
93. *Липець Л. В.* Нетрадиційне майно – частина спільного майна подружжя / Л. В. Липець // Юриспруденція: теорія і практика. – 2006. — № 6 (20). – С. 25-30.
94. *Липець Л. В.* Чи потрібно легалізувати в Україні одностатеве партнерство? / Л. В. Липець // Юриспруденція: теорія і практика. – 2007. — № 1 (27). – С. 33-40.

95. *Липець Л. В.* Нетрадиційне майно як об'єкт спільної власності подружжя / Л. В. Липець // Наукові засади та практика застосування нового сімейного кодексу України : матеріали круглого столу. — К. : Акад. правових наук України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2007. — С. 89-94.
96. *Липець Л.В.* Проблеми гендерної нерівності в контексті особистих немайнових прав подружжя / Л. В. Липець // Бюлетень Міністерства юстиції України. — 2008. — № 6. — С. 105-110.
97. *Липець Л. В.* Нова класифікація суб'єктів шлюбних правовідносин / Л. В. Липець // Бюлетень Міністерства юстиції України. — 2008. — № 7-8. — С. 116-121.
98. *Липець Л. В.* Проблеми укладання шлюбів неповнолітніми / Л. В. Липець // Нотаріат Адвокатура Суд. — 2008. — № 8 (46). — С. 1.
99. *Липець Л. В.* Особисті немайнові відносини подружжя, як можливий об'єкт шлюбного договору / Л. В. Липець // Право України. — 2009. — № 1. — С. 130-140.
100. *Липець Л. В.* “Підліткові шлюби”, або проблеми, які виникають при зниженні шлюбного віку / Л. В. Липець // Судова практика. - 2009. - № 7. - С. 15-23.
101. *Липець Л. В.* Інститут визнання шлюбу неукладеним / Л.В.Липець // Судова практика. - 2009. - № 8. - С. 12-17.
102. *Липець Л. В.* Етапи формування шлюбного договору / Л.В.Липець // Судова практика. - 2010. - № 11-12. - С. 3-9.
103. *Липець Л. В.* Актуальні проблеми встановлення режиму окремого проживання подружжя / Л.В.Липець // Друга міжнародна науково-практична конференція “Проблеми процесуальної науки: історія та сучасність”, присвячена світлій пам'яті вчених-процесуалістів київської школи. — Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, юридичний факультет, кафедра правосуддя, 2010. - С. 212-215.
104. *Липець Л. В.* Особливості інституту визнання шлюбу неукладеним / Л.В.Липець // Відданість правовій науці. - 2011. - С. 215-224.
105. *Липець Л. В.* Особливості укладання шлюбу з іноземним елементом / Л.В.Липець // “Законодавство України: проблеми та перспективи розвитку”: Зб. наук. пр. XIII Всеукр. наук.-практ. конф. — Київський ун-т права НАН України; [редкол.: Шемшученко Ю,С., Бошицький Ю.Л., Чернецька О.В. та інш.].-К.: Вид-во Європейського університету, 2012. - С. 55-57.
106. *Липець Л. В.* Поняття шлюбу та шлюбних відносин: моральні засади суспільства та законодавство / Л.В.Липець // III Всеукраїнська науково-практична конференція “Актуальні проблеми правотворення в сучасній Україні”. - Рівне: Рівненський інститут Київського університету права НАН України, 2012. - С. 180-183.
107. *Липець Л. В.* Визнання шлюбу неукладеним: підстави та особливості / Л.В.Липець // Актуальні проблеми юридичної науки-2012: матеріали міжнародної науково-практичної конференції [«Актуальні проблеми

- юридичної науки-2012»], (Київ, 14 грудня 2012 р.) / За заг. ред. В.К.Матвійчука, Ю.В.Нікітіна, М.І.Карпенка. – Київ, 2013. – С. 195-199.
108. *Липець Л. В.* Законопроект №2646-1 про заборону штучного переривання вагітності (абортів): за і проти / Л.В.Липець // Громадська взаємодія, як екзистенція демократичного суспільства: XIII науково-практична міжнародна конференція. – Київ: ВНЗ «Національна академія управління», Центр перспективних соціальних досліджень, 2013. – С. 135-138.
109. *Липець Л. В.* Врегулювання шлюбних та подібних відносин законом і договором : Монографія. – К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2013. – 220с.
110. *Липець Л. В.* Можливість імплементації законодавства США в українське щодо розподілу майна подружжя після розірвання шлюбу / Л.В.Липець // Національна імплементація міжнародно-правових зобов'язань України у приватноправовій сфері: міжнародна наукова конференція. – Київ: Українська асоціація міжнародного права, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2013. – С. 18-22.
111. *Lypets Lyudmyla.* Rejestracja małżeństwa w prawie międzynarodowym prywatnym i na Ukrainie/ Registration of marriage in private international law and in the Ukraine/ Реєстрація шлюбу за міжнародним приватним правом та в Україні. – Lublin: Koło Naukowe Mediacji i Negocjacji UMCS, Koło Naukowe Obrońców Dyscyplinarnych UMCS, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej. Konferencja naukowa "przemiany w państwie i prawie" UMCS w Lublinie, 2014 – 54с.
112. *Lipets Ljudmila.* The lawyer's role in the identification and distribution of "unconventional marital property" – "Civilised procedural thought". International collection of scientific works. Issue 4 "Advocacy" / Ed by Doctor of Law. Professor. Honoured lawyer of Ukraine S.Y. Fursa. - K.: Alerta, 2015. – 496 p. (P. 189-196)/ *Липець Л.В.* Роль адвоката в выявлении и разделе нетрадиционного имущества супругов. – Цивилистическая процессуальная мысль. Международный сборник научных статей. Выпуск 4 «Адвокатура»/ Под ред. д.ю.н., профессора, заслуженного юриста Украины С.Я. Фурсы. – К.: Алерта, 2015. – 496с. (С. 189-196).
113. *Липець Л. В.* Основні проблеми міждержавного усиновлення / Л.В.Липець // Проблеми міждержавного усиновлення: міжнародна науково-практична конференція. – Київ: Українська асоціація міжнародного права, Київський національний університет імені Тараса Шевченка Інститут міжнародних відносин кафедра міжнародного права, кафедра міжнародного приватного права 2015. – С. 9-13.
114. Матерова М.В. Судебное рассмотрение дел об установлении отцовства. – М.: Юрид.лит. – 1972. – 112 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Сайт Верховної Ради України — www.zakon1.rada.gov.ua.
2. Бібліотека імені В. І. Вернацького — www.nbuv.gov.ua.
3. Електронна бібліотека — www.elibrary.ru.
4. Киевская центральная городская публичная библиотека им. Леси Украинки — <http://lucl.lucl.kiev.ua>.
5. Центральная научная библиотека Харьковского национального университета им. В. Н. Каразина — <http://www.univer.kharkov.ua>.
6. Харьковская государственная научная библиотека им. В. Г. Короленко — <http://korolenko.kharkov.com>.
7. Библиотека юриста — <http://www.lawbook.by.ru>.
8. «Правознавец». Библиотека юридической литературы — <http://www.pravoznavec.com.ua>.
9. Сайт Научной библиотеки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского — <http://abris.crimea.ua>.
10. Одесская государственная научная библиотека им. М. Горького — <http://www.odnb.odessa.ua>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ З ДИСЦИПЛІНИ «СІМЕЙНЕ ПРАВО»

1. Конвенція про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 07.10.2002 р., ратифікована Україною 10 лютого 1994 р. // <http://zakon4.rada.gov.ua>.
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-ХІІ // <http://zakon4.rada.gov.ua>.
3. Положення про дитячий будинок сімейного типу: Затв. пост. Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 р. № 564 // <http://zakon4.rada.gov.ua>.
4. Положення про прийом у сім'ю: Затв. пост. Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 р. № 565 // <http://zakon4.rada.gov.ua>.
5. Положення про Центр по усиновленню дітей при Міністерстві освіти України, затверджене наказом Міносвіти України від 30.03.96 р. № 98 // <http://zakon4.rada.gov.ua>.
6. Порядок стягнення аліментів на дитину (дітей) у разі виїзду одного з батьків для постійного проживання в іноземній державі, з якою не укладений договір про надання правової допомоги: Затв. пост. Кабінету Міністрів України від 19.08.2002 р. № 1203 // <http://zakon4.rada.gov.ua>.

7. Правила проведення судово-медичних експертиз (досліджень) у відділеннях судово-медичної імунології бюро судово-медичної експертизи: Затв. наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17.01.1995 р. № 6 // <http://zakon4.rada.gov.ua>.
8. Правила реєстрації актів громадянського стану в Україні: Затв. наказом Міністерства юстиції від 18.10.2000 р. № 52/5 // <http://zakon4.rada.gov.ua>.
9. Про впорядкування ведення медичної документації, яка засвідчує випадки народження і смерті (Форма № 103/о): Затв. наказом МОЗ України від 08.08.2006 р. № 545 // <http://zakon4.rada.gov.ua>.
10. Про затвердження Інструкції з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості, Порядку реєстрації живонароджених і мертвонароджених: Затв. наказом МОЗ України від 29.03.2006 р. № 179 // <http://zakon4.rada.gov.ua>.
11. Про затвердження Інструкції про порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій: Затв. наказом МОЗ України від 23.12.2008 р. № 771 // <http://zakon4.rada.gov.ua>.
12. Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей: Затв. пост. Кабінету Міністрів України від 08.10.2008 р. № 905 // <http://zakon4.rada.gov.ua>.
13. Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей: Затв. Постановою КМУ від 08.10.2008 р. № 905 // <http://zakon4.rada.gov.ua>.
14. Про затвердження Правил ведення закордонними дипломатичними установами України консульського обліку громадян України, які постійно проживають або тимчасово перебувають за кордоном, та дітей — громадян України, усиновлених іноземцями або громадянами України, які постійно проживають за кордоном: Затв. наказом МЗС України від 17.11.2011 р. № 337 // <http://zakon4.rada.gov.ua>.
15. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI // <http://zakon4.rada.gov.ua>.
16. Кодекс про шлюб та сім'ю України від 20.06.1969 р. № 2006-VII // <http://zakon4.rada.gov.ua>.
17. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 р., ратифікована постановою Верховної Ради України 27 лютого 1991 р. // <http://zakon4.rada.gov.ua>.
18. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // <http://zakon4.rada.gov.ua>.
19. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III // <http://zakon4.rada.gov.ua>.
20. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15.11.2001 р. № 2789-III // <http://zakon4.rada.gov.ua>.
21. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III // <http://zakon4.rada.gov.ua>. — Зміни відбудуться 01.01.2014 р.
22. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // <http://zakon4.rada.gov.ua>. — Зміни відбудуться 01.01.2014 р.

23. Цивільно-процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV // <http://zakon4.rada.gov.ua>.
24. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. № 1906- IV // <http://zakon4.rada.gov.ua>.
25. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21.11.1992 р. № 2811-ХІІ // <http://zakon4.rada.gov.ua>.